List 4. **NOVICE** Tečaj XXII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 27. januarja 1864.

Narodno-gospodarske stvarí.

Uvodni razpravek o narodarstvu.

Spisal Ivan Geršak.

Slovenci! Ni ga človeka med nami, ki ne bi čutil nasledkov hudega leta; ni ga med nami delavca, ki se ne bi bal dragine vsakdanjega kruha; mislim pa tudi, da ga ni nobenega državljana v nobeni državi, ki ne bi želel krepkega, vsestranskega razvitka narodnega blagra, narodne sreče.

Al med nami Slovenci — žalega srca morem priznati in še dodati, — med nami Avstrijani se le malokdo ozira na podlage človeškega društva, le malokdo skrbí zboljšati djanski stan prostega državljana. V povoji še skoraj dremlje pri nas tista vednost, koja uči, kako se blago prideluje, razdeluje in trosi, kako sčasoma cela država postane srečna korakaje trdno na zmirom višo stopinjo človeške omike. Še manj pa se priobčuje prostemu narodu nauk, kojega postave, saj poglavitne, bi imel vsak kmet, vsak delavec vediti. — Tej vednosti veli Angležv „political economy,“ tako i Francoz „ecomonie politique;“ pa Nemec, dasiravno se je mnogo pečal z njenimi resnicami, še ji stanovitnega imena našel ni. Jedni ji pravijo „Volkswirthschaft“, drugi po ptuje „Nationalökonomie“ ali „Nationalökonomik“, tretji „Staatswirthschaft“, „Gesellschaftsökonomie“ itd.

Slišali bi tudi radi Vi, dragi moji, kako je nek to vednost krstil Slovenec? Al tudi mi še ji nimamo pripravnega imena! Se vé, da se tù pa tam nevedoma vpleta „narodno gospodarstvo“, „državno gospodarstvo“; vendar so to le okorne prestave iz nemškega, ktere so težko razumljive. Ne da bi jaz segal po lovoru prvega krstnika! Moram pa vendar opomniti, da bom v svojih spisih in govorih to vednost imenoval „narodarstvo.“ *)

Začnimo rezariti o pomenu te vednosti, o razdelenji njenega predmeta. Narodarstvo nas učí, kako blago prideluje narod, kako se pridelano blago razdeluje med narodom, in kako se razdelki blaga potrošujejo (rabijo) po narodu od posameznih državljanov. Vidimo, da narodarstvo se zmirom ozira na blago **), vendar tudi pretresuje vse one naprave državne, ki se dotikajo blaga v kojemgod oziru, postavimo, šole, društva itd.

Kaj je pa blago, da je nauk o blagu tako važen? Tù naj nekoliko zajamem v nekdanje čase le nekterih narodov. Sezimo v tisto dôbo človeštva, ko je živel Adam z Evo, se redil od sadja in divje živine. Ako bi v paradižu jednako še dandanes živel Adam, pa bi njemu prinesel plug, Evi kolovrat, obema i zlata po volji, ako bi jima to bilo všeč, reci: ali bi jima bilo blago? Trdim, da ne. Sprhnel bi kolovrat, rjavel bi lemež, pogreznilo bi zlato. Kaj bi neki Eva počela s kolovratom, ker presti ne zná, tudi nima kaj; kaj bi Adam s plugom, ker mu orati treba ni, kaj bodeta z zlatom, ker za-nj nič kupiti ne moreta? Take stvarí za Adama ne bi bile blago, ne bi bile nobene vrednosti, ker jih ne potrebuje. In takih Adamov je še dan danes precej po otokih južnega morja, koder ljudje živijo le od tega, kar jim zemlja daje prostovoljna, kteri ne poznajo niti oblačila, niti doma, niti domovine.

Obrnimo zopet svoje prašanja na drugo plat. Kmet naš ima le malo strní; pa še to ima razdeliti v seme in živež; dragina je nastopila; rad bi se že semena lotil, vendar vidi, da dobička ni, če seme pojé namesti poseje, kajti: kakoršna setva, takošna žetva. Gosposki prijatel iz mesta, kteremu se v dobrih letih le posmehuje, mu svetuje kupiti si posebno sevnico, s ktero se prihrani ta in ta del semenskega zrnja; mestjan mu še sam nekoliko goldinarjev priposodi, da si lahko kmetič omisli sevnico. O kako vesel je viditi, da si je prihranil nektere vagane semena za živež, kako vesel je viditi, da mu pšenica tako lepo razmerno raste, ter se nikjer ne gostí, nikjer goliščev ne pušča! Sevnica mu je odsihmal drago, prikupljeno blago, kakor volek v hlevu, ki mu jo vleče. — Vendar ne le to, kar denar velja, kar se v denar dá spraviti, je blago; tudi dušne močí ali zmožnosti so blago vsakemu, ki jih ima, ali ki jih rabiti zná.

Recimo toraj kratko, da je blago vse to, kar ustreže kakoršni koli človeški potrebi.

Kjer toraj potrebe ni, niti blaga ni; kjer je veliko potreb, tam je veliko blaga; kjer so različne potrebe, tam mora i mnogovrstnega blaga biti. Po takem je oni narod najbolj omikan, kteri ima največ blaga.

Morebiti so komu neverjetni ti jasni stavki? Al mislite si le narodov, ki imajo le malo, bi rekel, nobenih potreb. Kje spijo, kaj jedó, kako se oblačijo? V votlinah prebivajo kakor lisice, od želoda in jagod živijo kakor zverine, nagi hodijo kakor nema stvar; drug drugega pojé, kakor zverina. Kdo bi se pre-

*) Vodila me je tù dvojna terjatva: beseda naj bo slovenskemu duhu primerna, in beseda naj bo jedna. Skovana je po analogii: gospod, gospodar, gospodarstvo, gospodariti. V tej vednosti nam je tudi narod le jedna oseba; ob jednem dobimo še besede: „narodar (Volkswirth.), narodariti (V. betreiben), narodaren, narodarstven“ itd.“ Pis.

**) Ravno zato, ker je „pointe“ v tem blago, dvomimo, ali se to more po besedi narod povedati? Naj nam tedaj častiti gospod pisatelj izvrstnega tega sestavka ne zameri, da stavimo?, čeravno smo sicer prav njegovih misli, da ena edina beseda naj bode povsod naš cilj in konec, ker tako krsti tudi narod naš stvarí, kadar jim dajè imena. Vred.

drznil trditi, da je tak divjaški stan najsrečnejši od začetka sveta? Potreb ne poznajo, zato tudi blaga ne poznajo. Potrebe so toraj mera, po kteri se meri kultura ali omika kakega naroda.

Potrebe so pa dvojne: dušne in telesne, kakor je človek sam iz duše in telesa. Lahko nam tedaj je zapopasti, ktere so telesne potrebe. Da človek zamore živeti, mu je prav za prav le toliko potreba, kakor vsaki drugi živali, da živí; toraj prostora na zemlji in živeža tečnega. Koder je toraj prostor tak, da ni treba se varovati pekočega solnca niti silne zime, koder tečni živež sam od sebe obilo raste, tam ni treba tudi strehe, hiše, stanja, tam ni treba dela. To je pa po geografičkih razmerah le ob južnih toplih krajih mogoče; zato le v takih krajih nahajamo še dandanes prvotne ljudí.

Ker se je pa zemlja počasi precej obljudila, je bilo potrebno se preseliti; zgodovina nam veliko naseljevanj dopoveda. Potegnil je človeški rod tudi v severne, bolj mrzle kraje, kjer so jako različni letni časi. Snega poprej v južnih krajih človek poznal ni; sedaj se mora varovati proti hudi zimi; odeval in ogrinjal se je saj s kosmato kožo, ktero je odrl divji živali. Tudi njegovo stanovanje je bilo skovano za silo saj za kratek čas, da-si ni še našel mirnega prostora na zemlji. Pa živež se je počasi moral spremeniti. Ni bilo več mogoče živeti ob sami zverini, prvič ker je tù toliko bilo ni, kakor v plodnih južnih krajih, drugič, ker so se ljudje tudi tù že precej pomnožili.

Vendar sila kola lomi: prvi korak so storili naši Adamovi unuki a redili si živali namesti da bi jih klali; žena je rajši krmila kravo, kozo, kakor da bi ji njen mož bil ubil. Vam, dragi čitatelji, se to ne zdi važen korak, da je človek začel živino rediti; vam se le to zdi neumno, da so tako dolgo ubijali dobre vole, hasljive kravice itd., ter mislite na onega kmeta, ki je nalašč črešnjo podrl, da je le prišel do njenih rudečih češenj. Vendar je ta sprememba živeža postala važna na dvojno stran: prvič so ti pastirji gonili svojo živino le po plodnih planjavah, po mastnih spašnikih, obstajali so dolgo časa na jednem mestu, dokler ga niso popasli, potem še le so živino dalje tirali. Navadili so se toraj bolj mirnega življenja; njih srca so se začele žlahtiti; priljubili so si živino, mislili na smrt, na Boga, stavili oltarje, darovali pridelkov svojega dela, svoje paše. Mil in pohleven se nam zdi Abel, kakor ovca, ki jo pase; ljut in divji Kajn, kakor zver, ki jo tira! — Drugič pa so prvikrat začeli spoznavati, kaj je moje a tvoje. Živina je postala lastvina pastirjeva, pa tudi v spašnike so se morali deliti (Abraham in Lot).

To je pa sila važna stopnja do više omike; lastvina je jedna najvažniših podlag človeškega blagra, človeške sreče. Kaj je toraj prisililo one prvotne lovce k takemu važnemu koraku? Potreba! to je kratek odgovor. Živeti so hotli, toraj so morali za živež skrbeti. Telesna potreba je toraj vzrok bila temu napredku. (Kon. prih.)

Gospodarske stvari.

Sol za živinsko krmo.

Po angležkih in francozkih skušnjah.

Ni prav ne, če misliš, da sol dela kar naravnost, mesó živini; al gotovo je, da brez nje ti živina rada oboleha in tudi pogine, ž njo pa se dobro počuti in zdrava ohrani. Pred nekoliko leti je neki kmetovavec, da se prepriča, kaj dela sol pri živini, si izbral čedo ovác, ki je hodila na nekako močirno pašo in je bila vajena solí. Odbere si 10 ovác iz čede, pa jim ne daje navadne solí, in to skušnjo rabi cele tri leta z naslednim izidom: prvo leto mu jih petero pogine za pljučnimi metljaji; od vse druge čede pa, v kteri je bilo 450 ovác, ki so dobivale solí, pa poginejo samo štiri. V drugem letu mu jih je zopet 7 od 10 poginilo, kterim ni solí dajal; od čede, ktera je štela 364 glav, je poginilo pa le 5 ovác; nekoliko pozneje so pocrkale še one 3 za drisko. Tretje leto je bilo pa jako močirno, in je odločil 16 ovác, da ne bodo solí dobivale. In glejte, pocepale so mu vse od prve do zadnje še v tem letu za pljučno gnjilobo in metljaji. — V Kolumbii in Brazilii v Ameriki se ovce pogonobijo in zatarejo, ako se jim sol pritrga; ravno taka se tudi tù in tam naši drobnici godí, ako trohice solí ne dobí.

M. Garriot, ud kmetijske družbe v Lionu na Francozkem, trdi, da krave, ki dobivajo dan na dan solí, imajo več in boljega mleka, in potem takem tudi več sirovega masla (putra) in sira.

Sinclair, kteremu je kmetijstvo za toliko koristnih podukov posebno hvalo dolžno, se je prepričal, da, če se po navadi ovcam solí daje, dobivajo veliko več in boljše volne, kar se vjema z Boussingault-ovo skušnjo, ktero je pri bikih storil. Sinclair gré pa še dalje, in pravi, da sol je tudi prešičem koristna in trdi, da so na Irskem tisti prešiči najbolj pitani, kterim se krma nekoliko tudi solí.

Veliko angležkih kmetovavcev trdi po gotovih skušnjah, da se živini, če se ji po redu solí daje, obilo bolezen odvrne. Ako se ji po pameti solí daje, raje jé, po redu prebavlja, krí se ji množí in zdrava ostane, dlaka pri goveji živini, pri drobnici pa volna se zboljšuje, živina se vrlo spita. Zato so se pa tudi umni živinorejci v poslednjih letih solí tako zeló poprijeli.

(Dalje prihodnjič.)

O goveji kugi.

Po dopisu kr. hrv. slav. dalm. namestništva v Zagrebu od 15. t. m. je goveja kuga še v zagrebški, križevački, virovitički in reški županíi; po poslednjih naznanilih je bilo še 79 bolnih goved. V vsem skupaj je dosihmal v provincijalnem Hrvaškem zbolelo 6490 goved, poginilo jih je 5010, 228 so jih pobili, 1173 jih je prebolelo.

Iz turške Bosne se nič prav gotovega ne vé; ene naznanila pravijo, da utegne kuga kmali popolnoma ugasniti, ene pa nasproti, da je še ne bo kmali konec; to pa je gotovo, da kuga ni več tako hùda, ker skor polovica bolne živine prebolí.

Po naznanilu c. k. deželne general-komande v Zagrebu od 10. dné t. m. pojemlje v vojaški granici goveja kuga v banski in varaždinski krajini, le v slavonski krajini in sosebno v okraji gradiškanske polkovine je je še dosti; ovčja kuga je le še v otočanski polkovini. V vsem skupaj je vojaška granica dosihmal goveje živine po kugi zgubila 17.084, ovác 1531, koz pa 190.

Postava.

Kako se ravnati pri napovedovanji, pobiranji in zarajtovanji neposrednjih cesarskih davkov, kterih dolžnost pade v štirnajstmesečni finančni tečaj od 1. novembra 1863 do konca decembra 1864.

Dolžnost, ktera obsega 12 mescev, od 1. novembra 1863 do konca decembra 1864, se ima pobirati v dosedanjih plačilnih obrokih (brištih).

Dolžnost na davku za mesca november in december 1864 se ima tam, kjer se zdaj plačuje v četrt-letnih

obrokih naprej, pobirati 15. novembra 1864, — tam kjer se plačuje v četrt-letnih obrokih — potem ko so dotekli, 15. dec. 1864, — kjer so pa vpeljani mesečni obroki, ti ostanejo tudi pri plačevanji dolžnosti za mesec november in december 1864 stikoma s plačevanjem v obrokih za imenovani dvanajst-mesečni tečaj.

O prehodu od sedanjega upravnega leta v solnčno leto, ktero se je kakor računsko leto v državnem gospodarstvu zdaj vpeljalo, ne bo nobene prenaredbe zastran obrokov, v kterih se različni davki plačujejo ali naprej ali po doteklih obrokih, in te plačevanja v obrokih, oziroma dôbe za plačevanje davka dozdaj postavljene, se bodo s solnčnim letom kakor prihodnjim državnim računskim letom v složnost spravile na ta način, da se dôba, od ktere si imajo ti obroki, po kterih se plačuje naprej in po doteku, izrajtati in po tem plačilni brišti odločevati, bode postavila na 1. dan januarja (od leta 1865 začenjaje), in da ima od tistega časa plačilni obrok pasti v tisto dôbo kakor dozdaj od 1. novembra poprejšnjega upravnega leta.

Davkna gosposka mora izrajtati dolžnost za vsacega posamnega obdačenca ne samo za 12 mescev, ampak tudi še za 2 mesca, in zapisati vsako posebej v davknih bukvicah.

Tudi pri davku od hišnih najemšin in pri dohodnini se bo v dotičnih načrtnih listih in plačilnih poročilih posebej izrajtal šesti del 12mesečne dolžnosti.

Kako da se zvé dvamesečno plačilo dohodnine I. razreda, to pové bolj natanko visoki razpis finančnega ministerstva od 25. nov. 1863, štev. 55815/2458 (u. l. štev. 55).

Po ravno omenjenem visokem razpisu ni treba prihodnine posebej napovedovati za gori imenovana dva mesca.

Kar se tiče prejemanja in vpisovanja v bukve plačanih neposrednih davkov (to je zemljišnih, hišnih itd.), se mora to zgoditi ravno tako posebej za 12mesečni tečaj od 1. novembra 1863 do konca oktobra 1864, in potem tudi za 2 mesca november in december 1864.

Konec oktobra 1864 se ima dolžnost in nje oprava za 12mesečni tečaj skleniti in dolžni ostanek se prenesti na 2 mesca november in december 1864, sklep za obadva ta mesca pa narediti še le konec decembra 1864.

Slovstvene stvari.

Nadalje o besedicah anti, an, ni, niti.

Ker smo se začeli od teh besedic pogovarjati, ne smemo jenjati, dokler se popolnoma ne porazumemo. Jaz sem prepričan, da kolikor več se nas oglasi sè svojimi izkušnjami, toliko z boljim vspehom delo dovršimo. Zato sem prav hvaležen gosp. Cigale-tu, ki mi je v zadnjem listu lanskih „Novic“ z izvrstnim svojim peresom pomogel bistriti stvar, ki (mislim, da nama radi to pritrdijo vsi vešči slovenski pisatelji) res ni malenkost, temveč živa potreba za lepoto, spretnost in pravilnost našega jezika in za knjižno slogo slovansko.

Njegovemu sestavku dodam danes sledeče:

Besedico anti bi jaz raji pisal an tè, ker mislim, da je nastala iz an in tè. An je po moji misli ono, kar nego (als, aber) ter kaže protivnost proti drugemu stavku, ki smo ga v misli pridržali, kakor da bi hoteli reči: Nič druzega, an.. ne drugače, an.. itd. Besedica tè se mi vidi eno ter isto sè srbsko-hrvaškim tà (ja, doch), zakaj naš antè, če se nemotim, vjema se v pomenu sè srbskim tà popolnoma, tako da je menda na pr. naš: an tè veš in srbski tà znaš — eno.

To isto opravilo utegne an imeti v izreki an čèš, ali n' čèš. Jaz sem slišal to izreko med Dolenci in Belimi Kranjci rabiti tedaj, ko hotê povedati vzroke ali nagibe tujega djanja v samogovoru tistega, od kogar djanje izhaja. Ta samogovor prinašajo ali naravnost z besedami govornikovimi, ali pa ga opisujejo z veznico da. Na pr.: „Nič nam ne dá, an čèš niste vredni, ali pak an čèš da nismo vredni.“ Besedica čèš utegne kratica biti od čuješ kakor viš ali sliš od vidiš, slišiš. Jaz bi si tedaj ta primer tako-le tolmačil: „Nič nam ne dá, pa gotovo ni druzega vzroka, an (nego), ker misli (samogovor:) čuješ, niste vredni.“

Pa to je samo moja misel; in ne predrznem se trditi, da je prav tako in ne drugače.

Beli Kranjci rabijo v istem pomenu tudi tobože, da. Dobro bi bilo, da bi se še kdo oglasil zastran besedic an tè in an čèš (tudi samo čèš), da jih do dobrega spoznamo; zakaj v knjižnem jeziku je treba jasnosti, da vé bravec in pisavec, kaj če reči to ali uno; zakaj se piše tako ali tako.

Gosp. Cigale praša nadalje, kako naj bi pisali veznico nъ, jeli èn, àn, nè ali no? Odgovor je težak zato, ker ima vsaka teh oblik svojo pravico, al vendar v knjigi ne kaže vseh imeti.

Oblika no je po moji misli stari nъ, izgovorjena po ruskem narečji, ktero polglasnik izrekuje za o. Njo pišejo tudi hrvaško-srbski pisatelji; jeli jo pa tudi njih narod tako izgovarja, in ako jo izgovarja, jeli ni iz rusko-cerkvenih knjig dovzeta, tega jaz ne vem. Gotovo je, da bi poprijemši to obliko znatno se približali slovanski slogi. Ali niti obliki nè in àn ne bi bili napečni, ker ju naš narod tako izgovarja, in ker ju že imamo obedve v sostavah nego in ampak.

Toraj bi jaz želel, predno se kaj za trdno vstanovi, da bi še kteri naših veljavnih jezikoslovcev svojo misel povedal.

Ker sem že omenil besedico ampak, naj še povem, da kakor mí njo včasih zamenjavamo z veznico temveč (temuč), ravno tako govoré naši Kostelci in Osilničani prosti več namesti prostega an ali van. Na pr.: On me ne ljubi, več (namesti an) črti. Jaz tega nečo biti kriv, več ako (namesti van ako — ausser) mi se dokaže. Zastran veznice ni (niti) misli g. Cigale, da tedaj, ko se zanikuje z več glagoli, ali ko se nikavnemu stavku dodaja drugi nikavni, ni treba še pred glagol staviti nikavnice ne. Ali jaz mu tega za slovensko narečje ne morem potrditi, čeravno priznavam, da je on svojemu mnenju našel mnogo podpore v druzih slovanskih narečjih. Kar sem jaz izkusil, ki sem mnogo let poslušal hrvaške Slovence, in ki še zdaj skoraj vsaki dan slišim Kostelce in Osilničane, kteri veznico ni (niti) razločno izgovarjajo, moram reči, da naš narod ne dela nobenega razločka, naj si je več glagolov ali samo eden; naj se vežejo med seboj stavki ali le besede; in da pred dopovedni glagol nikavnico ne postavlja, čeravno se ni ali niti, ki ima oboje popolnoma enak pomen, že v stavku nahaja.

Da se verjetnost teh mojih besed lažeje razvidi, naj mi bo dopuščeno, predno prinesem djanske dokaze, da veznico ni malo teorično razložim.

Posluževal se bom pri tem prostih veznic i in ni, ker ste gibkeji od sestavljenih in in niti.

Ko tedaj zvežemo na trdivni način dve reči, rabi nam i — na pr.: delam i molim. Če to zvezo s povdarkom, t. j. kreplje izrečemo, mi podvojimo veznico: „i delam, i molim.“

Sestavljenko in sem jaz samo enkrat slišal podvojeno od enega Ribničana: in tu, in tam.

Prenesemo-li primen na nikavni način, moramo najpred pred glagol postaviti nikavnico ne: „Ne delam,

ne molim.“ Ali tukaj vsaki lahko vidi, da glagola po nikavnici sami še nista nikakor zvezana, več da stojita vsaki zase samostalna. Ako jih tedaj hočemo zvezati, moramo med-nju postaviti veznico, toda ne i, kakor v trdivnem načinu, ampak, ni. In to je ravno tisto, zoper kar je meril moj zadnji sestavek, da namreč slovenski pisatelji proti naravi slovanskega jezika nikavne stavke vežemo z in namesti ni.

Pravilna zveza bode tedaj: „Ne delam ni ne molim;“ s povdarkom pa: „Ni ne delam ni ne molim.“

Posebni prikazi tega vezanja so, da se ne tudi še zad postavi: „ne delam, ni ne molim ne; — ali da se spredaj izpusti, pa zad dene: „ne delam, ni molim ne; ni ne delam, ni molim ne.“ To je posebno navadno, v sestavljenih glagolskih časih in načinih: „Ne delal, ni molil nisem“ (ne bom, ne bi itd.). Tudi: „Nisem ni delal, ni molil; nisem ni delal ni molil ne.“

Ako tega primera prvi glagol v misli zaderžimo, a drugi z vezjo vred izrečemo, dobimo zvezo, ki jo Nemci izrazujejo z „und auch,“ „und auch nicht.“ Ona se nastavlja na predidoči stavek tako-le: V trdivnem načinu: „jaz i molim;“ v nikavnem: „jaz ni ne molim.“ Posebni prikazi so tukaj, kakor v pervem primeru.

(Konec prihodnjič.)

Slovansko slovstvo.

* *Občna povestnica ali zgodovina celega svetá.* Spisala narodu slovenskemu Matija Vertovec, fajmošter v Št. Vidu nad Ipavo in Miha Vernè, štolni prošt v Trstu. V Ljubljani natisnil in založil Jož. Blaznik 1863.

Pred nami leží zdaj častitljiva knjiga, 62 pôl debela, ktere so se dodajale „Novicam“ kot doklada brezplačilna. Imamo zdaj tudi Slovenci občno povestnico, ki sta jo priljubljena pisatelja spisala „za ljudstvo naše tako, da je tudi učenim ugodna.“ Svesti smo si, da vsak izmed našega naroda, kdor je le nekoliko omikan, bode z veseljem segel po tej knjigi, ki mu v prijetni besedi popisuje vse, kar se je od stvarjenja sveta noter do leta 1848 godilo po vsem svetu. S takim berílom si človek ne krati samo časa, temuč zajema si iz njega tudi nauka obilo, zakaj stara resnica je res, da zgodovina (povestnica) je učenica sedanjosti, pa tudi srcalo (špegel), v kterem vidimo prihodnost. — Cena obširni knjigi, ki se dobiva v tiskarnici Blaznikovi v Ljubljani, je nenavadno nizka; veljá le 1 gold. 50 kr. nov. dn. zato, da si jo morejo omisliti tudi malo premožni naši ljudje. Za berílo v nedeljskih šolah je kaj pripravna, da le en iztis ima vsaka učilnica in učitelj s svojimi odrašenimi učenci bere povestnico. Sicer pa je knjiga ta tudi v slovstvenem obziru zopet nova živa priča, kako abotna je beseda, ako kdo še dandanašnji trdi, da slovenski jezik ni ugoden za učeno knjigo! Beríte, ki tako govorite, pa si, ako imate vestí, trkajte na prsi „mea culpa“ itd.

* *Niz bisera jugoslavjanskoga.* Zabavnik uredio Nikola Stokan a izdao Vjekoslav Pretner u Zagrebu 1863. — Prišla je na svetlo dolgo dolgo pričakovana knjiga (s 27 pôlami) okinčana z obrazoma G. Palmotića in V. Lisinskega, v kteri nahajamo tudi nekoliko pesmic slovenskih, ki so jih zložili Anton Umek Okiški, Gregor Krek in Fr. Čuček. — Toliko za danes: le dodamo še to, da kmali prejmejo naročniki knjigo, ki se v knjigarnah dobiva po 2 gold. 50 kr.

* **СЛОВѢНИН-А**, vseslovanskega časopisa, ki pod vredništvom Fr. J. Jezbera v Pragi izhaja je prišlo 6. číslo na svetlo. Na čast in pohvalo slovanskima apostoloma Cirila in Metoda začel je „Slovenin“ tiskati sestavke v vseh narečjih slovanskih s cirilico.

* *„Slovesnost“*, časnik literarni slovenskih Ogrov izhaja že v drugem letu pod vredništvom dr. And. Radlinskega in Vit. Sasineka v Skalici vsaki teden; cena po pošti za pol leta mu je 2 gold. 25 kr.

* *„Slovenski narodny učitel“* z dokladama „Škola domaća“ in „Zrkadlo malućkych“ izhaja v Trenčinu na Ogerskem pod vredništvom Juraja Slota vsacih 14 dni; cena mu je za pol leta po pošti 2 gold. 20 kr.

Slovenske staríne.

Glagolitišk napis.

V „Slov. Prijatlu“ nahajamo iz Gorice sledeči dopis: „Čast. gosp. černiški dekan so mi te dni (17. decembra 1863) sledeči glagolitiški napis, izrezan iz starega misala svoje cerkve, poslali, kterega ad literam tako berem:

1583 Miseca Jjuna na 15.
pride k nam v Kamnane (sic) g. škof Vidamski i nas
vižita ta isti dan na svetoga Vida
tako hoti da mu Mašu hrvacki poem
pred vsimi doktori i pred vsim pukom
v crikvi S. Mihela v Kamenah
Ja pre Franceško Vlentić
dalmatin od Raba.

Pristavljene so še nektere besede, v kterih pravi, da je ta misal crikvi prodal itd. kar pa ni toliko zanimivo. To pa, kar sem tu prepisal, je vsaj toliko omenjenja vredno, ker po tem zvemo, da se je v Kamnji pri Černičah še 1583 „etsi exceptionaliter“ slovenska maša pela in to vpričo videmskega škofa (oglejskega patrijarha) in vseh tistih, ki so bili ž njim.“

Kratkočasno berílo.

Harač.

Zgodovinsko-romantičen obraz.

Českí spisal Prokop Chocholoušek. Poslovenil Podgoričan.

(Dalje.)

Zdaj se je Radonić jezno spel pokonci, zasukal brke, podprl se z roko pod pazuho, iskreče gledal in rekel: „Kaj misliš, da sem jaz Lazo, ki vse zidaš le na vladiko? Ali morebiti vas on popelje v boj, ali pa jaz Bogdan Radonić, vaš gubernator, kaj praviš, kteri izmed naju?“

„Kdo pa drug, nego ti!“ — odvrnil je Jurašković, „za teboj pojdemo vsi vojevodje, vsi glavarji s svojimi junaci, kakor hitro sveti vladika naša razdružena plemena spojí s svojo besedo; on uname boj, ti se bodeš bojeval, mi pa s teboj vred, tako je to!“

„Saj je pripravljeno že vse“ — odbijal je Radonić — „lahko prebijemo tudi brez njega, če mora že tako biti.“

„Bog z nami in sv. Ivan, tako je!“ — oglasilo se jih je nekoliko, večina je pa vendar molčala: pobesili so glave, kakor ne bi bili verjeli gubernatorju.

„Veš kaj“ — djal je Jurašković — „take besede so za bisurmana; on lahko tako govorí, za tako hrabrega junaka, kakoršen si ti, pa niso, celó ne za vodnika hrabrim junakom. Ti naših plemen ne sprijazniš, ne pomiriš brez sile, on pa; ti odpadnikov zopet ne pridobiš za pravoslavno vero, on pa jih bode; zatoraj ti pravim, Bogdan Radonić, pa tudi vsem druzim: Jaz Lazo Jurašković, ki sem se bojeval s Turkom Bog vé kolikokrat, pridobil si mnogo zaslug že, ko ste vi večidel vsi še bili materam v naročjih, jaz pravim: v

Danilu Petroviću je solnce priplulo nad Črno goro, ako tedaj pasji Turek prelomi svojo besedo, kakor je navajen; ako ne izpustí našega vladika, potlej pa ne vem, kako bode, potlej pa res ne bode nič druzega, kar podati se bodemo morali, vedno bodemo živeli v turški sužnosti, za naše duše ne bode več upanja, Kristusova vera izgine, mi pa bodemo prokleti odpadniki, kakoršnih je že več naših narodnikov. Junaci, Bog nas se usmili, druzega nič ne pravim!"

S pobešeno glavo je Radonić poslušal Juraškovića; nič ni mogel odvrniti mu, ko je rekel, da ne more z lepo združiti razdruženega naroda; sram ga je bilo zaradi prejšnjega ugovora; zato je tako molčal; molčali so pa tudi drugi.

„Hoj, bratje junaci!" — oglasil se je Martinović raznet; tudi njemu so bile Juraškovićeve besede globoko segle v srce; al v njegovih mladih prsih — junaških in vročih, je bil učinek vès drugačen, nego pa druzim. „Hoj, bratje junaci! Lazo Jurašković vidi črne oblake tam, kjer vshaja zora jasnega jutra; veste, — pa to je njegova stara navada; to vemo pa tudi vsi, da se ne bojí nikoga, še vraga ne. Naj Bog storí z nami kakor mu drago. Prisezimo še enkrat, da ne damo slavne Kristusove vere nikoli, naj se zgodí, kar koli."

„Prisezamo!" — oglasili so se vsi; tako je bilo mladenčevo navdušenje raznelo jih.

„Pobratim Mandušić!" — zaklical je Martinović na skalo — „ali nas slišiš?"

„Slišim in prisezam!"

„Prisezimo, bratje junaci!" — govoril je Martinović dalje — „prisezimo, da se več ne udamo Turku; prisezimo, da raji umrjemo, kakor prosti junaci!"

„Bog čuje obljubo našo!" — odgovorili so junaci.

„Božja kletev, Božje maščevanje naj zadene tistega, ki bi utegnil prelomiti to obljubo!" — zagrozil se je Mandušić s skale.

„Jaz dobro vem, da je ne bodem; pa moji bratje tudi ne; to zagotovljam Bogu in vam, bratje junaci!" — djal je Martinović z veliko vernostjo, stopil bliže h krogu, ter začel vroče nadaljevati: „Ali to ni še zadosti! Storiti moramo še več, nego verni ostati Kristusu, in Turke bíti do poslednjega izdiha, da Črna gora popolnoma ne utone v sužnosti, pa da ne bode poblaten sv. Križ; bisurman da ne bi več opraviti imel po naših gorah; da ne bi več plačevali harač, ej bogme! še mnogo več, nego to moramo!"

„Tedaj govôri, govôri!" — veleli so mu poslušavci nestrpno.

„No, povedi kaj, mladeneč!" — rekel mu je Bogdan — „tvoje besede so žive, kakor junaška kri, modre."

Lazo Jurašković je prikimal, da je Bogdanovih misel.

Mladenča je to vnelo, ker so ga tovarši, naj nadaljuje, ker sta ga pohvalila gubernator pa slavni vojevod Jurašković. Srčno je vzdignil glavo, oko se mu je svetilo, poravnal si je pas, pa z vzvišenim glasom začel:

„Vojevod Lazo Jurašković je djal, da mi vsi vemo, da bisurman našim dekletom s priliznjenostjo neveri srca, da je toraj marsiktera že pozabila svoj rod in Boga; da zapuščajo svoje roditelje, svoje brate, — pa vse le za prazen lesk. Nujmo, bratje junaci! Tega ne smemo dalje trpeti, da bi nam Turek jemal, zapeljeval krasotice, bodeče matere črnogorskim vojnikom. Škrbnejše nego dozdaj naj oče varuje hčer, brat sestro, junak ljubico; raji naj mrjó nam pod rokami, nego pa, da bi se neverile Bogu in narodu!"

Ta nasvèt je silo presunil Črnogorce.

„Jaz imam tako milo sestro" — šepetnil je eden.

„Jaz pa tako lepo dekle, ki me tako rada ima; kako bi —" — odmajeval je z glavo drug.

Pa mladi Martinović se je oglasil ter z glasom in obličjem grajal junake: „Vi niste Črnogorci za kak junašk sklep. Obetate radi, kakor Turek, al k delu, k izpolnitvi se spravljate kakor boječe ženstvo."

„Hoj, da bi te tresek! — kaj praviš? Kdo nas je kdaj vidil, da smo v boji križem držali roke?"

„Prav ima Vuk Martinović!" — oglasil se je Mandušić, ki je poslušal, kaj so se menili pod skalo, pa vendar pazil na vse strani.

„Ali ste slišali Mandušića, — sokola naših bojovnikov!" — opomnil jih je Bogdan Radonić. „Komur je mar domovina, mar njena sloboda, mar junaška slava, ta daruje marsikaj. Ala! Kdor je z Martinovičem, ta naj priseže, zato da bodemo vedili, koliko pravih junakov imamo v bratrstvu!"

Osramoteni so gledali v tla vsi, kteri so bili prej zoper Martinovića. Nekako v zadregah so si popravljali kape, natezali pasove; le vsak z enim očesom so gledali tovarše, kako da so njih zadele gubernatorjeve besede, ali vsi so stopili k njemu pa k Martinoviću.

„Hm" — oglasil se je eden izmed njih nekako boječe — „saj ima tudi Martinović sestro!"

„Ima jo, pa je Mandušićeva nevesta" — oglasil se je drug.

„Imam jo" — djal je mladi junak — „pa ako se izneveri Črni gori, tukaj-le prisezam, da ne bodem branil jej življenja."

„Pa tvoji bratje?" — vprašali so nekteri.

„En Martinović za vse, vsi za enega!" — odgovoril je srčno Vuk. „Tudi za-nje prisezam!"

„Jaz sem pa porok za tvojo prisego, za tvojo zvestost, Vuk, pobratim moj!" — djal je Mandušić na skali; „pa kdor neče biti z nami zmirom, z nami povsod, ta naj le gré, kamor mu drago, čem prej, tem bolje. Na kogar se človek ne more zanašati, temu tudi verjeti ne more."

„Mi vse eno ne pojdemo" — odločili so se zdaj obotavljavci. „Junaškega imena vendar nečemo onečestiti zarad sestrá, zaradi ljubimce; le naj veljá Martinovićeva: smrt izdajniku, smrt odpadniku — moškemu ali ženski, to je vse eno!"

Zdaj se je razvedril Jurašković: „Tako, tako, junaci! To je prav! Ta naš sklep naj od danes zanaprej za zakon veljá po vsi Črni gori, in bogme, da nam solnce: sv. prostost kmali ozlatí gore!"

„Bog nad nami, sv. Ivan z nami!" — djal je na to tudi gubernator Bogdan Radonić. Razkril se je in pobožno pokrižal. „To naj veljá po Črni gori do danes: Eden za vse, vsi za enega; smrt izdajniku, smrt odpadniku — kdorkoli je. Pleme Neguševo, to je tako sklenilo; Bog daj, da bi tudi druge plemena bile ž njim; kadar pa se vladika vrne, bode pa blagoslovil naš sklep, amen!"

Junaci so se razkrili vsi kar zaporedoma, pokrižali, se poljubili drug druzega, in še enkrat djali: „Tako naj se zgodí, amen!" (Dal. prih.)

Dopisi.

V Zagrebu 21. jan. ⊕ Kdor nima kaj druzega oklestiti, klesti in zveči na vremenu. Tako bo o meni kdo rekel, ako te vrstice začnem z vremenom; vendar ker se jutri kot na dan sv. Vincenca ima odločiti o vinčeku, kakor pravijo v Zagorji, važno je tudi za Kranjce in Štajarce, ali bo jutri pri nas curilo in teklo od kapa v znamenje, da toliko bo tega teklo od vinske trte. Po takem menda brez sramote smemo govoriti o vremenu, to je o hudi zimi, ki ji že dolgo in dolgo ni

para. Ravno tri tedne je pritiskovalo, da je joj. Huda zima je storila, česar se že ne spominjajo petnajst in več let, da je Sava pri Zagrebu in dalje gori zamrznila; že znamo za dve nesreči, ki ste se dogodile na ledu. Dva moža sta se utopila niže Zagreba, ko sta šla čez; pri Podsusedu so se kola s šestimi konji vdrle; vse je utonilo. — Tako tudi v trdi zimi nesreča ne praznuje; 18. t. m. prišlo je dvoje malih otrok v zaprti hiši v nesrečo; pravijo, da je mati enega teh otrok ob 11. uri ponoči šla iskat nemarnega svojega moža; v tem se je zibeljka užgala, v kteri je bilo nekoliko mescev staro dete; drugo se je zadušilo; ko se mati vrne, najde to strašno nesrečo; ravno drugo jutro je imela vratiti — kakor pravijo — tuje dete. Oj varite, starši, bolje svojih otrok; ne puščajte jim nikdar luči ali pa žigic (klincev), da se vam ne zgodí taka! — Dan za tem imeli so staroverci ali pravoslavni po julijanskem koledaru svoje tri kralje; ker so hitro pokali možari, so se preveč zgreli, in tako se je prah (smodnik) pri vsipavanji užgal in enemu hudo poparil celo glavo, drugemu pa užgal obleko. — Ali prašate morebiti, kako je pri nas politiško vreme? Velika skupščina naše županije razpustila se je, kakor so tudi zadnje „Novice“ povedale, ker ni htela sprejeti oktroirane disciplinarne postave; ali bo sedaj skoro prišel sploh zaželeni sabor ali deželni zbor, to je drugo prašanje? — Da se politične ideje, o kterih je z gledišča opozicije krepko pisal „Pozor“, tudi razvijó z gledišča konservatizma, ste na svetlo prišle dve brošuri; ena pod naslovom „što želimo, a što da činimo“, pokazala se je v nemškem in hrvaškem jeziku; druga pod naslovom „uvietno ili bezuvietno?“ (ali gremo pod pogoji ali brez pogojev v Reichsrath) samo v hrvaškem jeziku. Bog vé, kako se dokončá nestalnost naše lege. Tedaj tudi v tem oziru je zima; ali bo pač s spomladjo v naravi prišlo tudi toplejše in odločneje vreme politiško?

Iz Maribora. — V nedeljo 31. januarja ob 6. uri zvečer bode glavni zbor, in blagajnik položi polletni račun. Odbor čitavnice mariborske.

V Celji 20. jan. = Mraz je huda reč že za odraščene, dobro oblečene ljudí, koliko hujša pa še le za slabo oblečene kmetiške otroke, kteri morajo zjutraj še v tami, večidel s praznimi želodci, od doma odriniti in pol ure ali celo uro daleč v tako hudem mrazu koračiti, kakor je letos, ko je živo srebro se v R. gorkomeru skrčilo na 25 stopinj. In k takim, res obžalovanja vrednim otrokom spada tisti del učencev in učenk, ki iz daljnih vasí celjske fare hodijo v tukajšnjo glavno učilnico, v kteri se nauk tudi zdaj že ob osmih zjutraj začne; ob sedmih zjutraj od doma gredó, da ob osmih čisto zmrzli v Celje pricapljajo. Ali bi se ne dala ta reč tako prenarediti, da bi pozimi šola od 9—11 zjutraj bila? Komu bi to škodovalo? Naši gospodje učitelji bi zastran svojega privatnega nauka in zaslužka, kterega jim iz srca privoščimo, po tej res krvavo potrebni prenaredbi nič na slabejem ne bili, ker bi se dalo to vse v večernih urah poravnati. — Ker že o zimi govorim, naj povem še to, da ta teden sta bila dva Celjana po opravkih v Libojah; ondi sta našla majhno, iz desk zbito, svislam podobno utico, v ktero od vseh straní veter piše, in v nji pa do kože nago, na pol zmrzlo, v listji sedečo, kakih 40 do 50 let staro ženo, le okoli vrata z malim kosom raztrganega kožuha ovito. Izvedila sta, da je ta reva, mati 6 otrok, po navadi enmalo, včasih pa popolnoma norčava; ne vem, ali si je sama izbrala to kočico, ali so jo domači internirali tje; na vsaki način pa je želeti, da dostojna gosposka to reč izvé in preiše, da se reva reši tega stanovanja. Tù imamo pa v Celju že bolj pametno ženo, ki ima svojo lastno hišo, pri hiši kmetijo in, kakor ljudje pravijo, polne lonce srebernega denarca. Da bi pa ta lonec še bolj napolnila, je vse izbe v svoji hiši ptujim v najem dala, sama pa v kuhnji na ognjišču spí, tako, da ima glavo in prsi v peči. Zdaj pa, ko tako hudi mraz pritiska, se je iz kuhnje k svojim ljubljenim debelim kravicam v hlev preselila, da pri njih spí. — Letos se bo nov mestni odbor volil; želeti je, da bi dve za mesto zdaj najpotrebniše rečí priskrbel, namreč novo bolnišnico in novo poslopje za glavno šolo; to dvoje bi bilo veliko bolj potrebno, kakor pa tako neugodno napravljeni in tako dragi „makadam.“ — Kakor povsod, tako tudi tukaj pomanjkuje denarja; ne dobí se lahko ne na mestne hiše, ne na kmetije, čeravno dolgá proste. Blaga imajo ljudje še dosti, pa ga ni v denar spraviti. Graška hranilnica, ki je popred veliko denarja tudi na kmete razposojevala, je zdaj jela veče kapitale napovedati. Pač bi bila, kakor drugod, potrebna hipotekna banka za vso deželo, da bi posestniki vedili, kje denarja iskati. — Sliši se, da bo neka angležko-belgiška družba vse rudarske jame v Bukovici (Buchberg) pokupila, in potem tam jeklarnice (velike fabrike za jeklo) napravila. To bi bilo celi savinski dolini v neprecenljiv prid, ki nima zdaj skoraj nič zaslužka, ne za delavce, ne za voznike.

Iz Trebovlj 22. jan. *(Sreča pri nesreči.)* Včeraj teden ponoči po 10. uri potrka nekdo silno močno na moje hišne vrata in kliče na glas: odprite! odprite! Brž skočim iz postelje, se naglo oblečem, luč napravim in odprem. Pred vratmi stojí sosed tak kakor je iz postelje prišel samo s plajščem ogrnjen, ki ves osupihan reče: hitro, hitro z manoj! čvetero ljudi je mrtvih. V eni sapi tečeva v hišo nesrečno. Ne v hiši, ne v sobi, ampak v mrzli kleti, v ostudni nesnagi leži na goli prsti žena po plinu premogovem omamljena, troje otrok pa na goli slami napol mrtvih. Ker je mraz hudo pritisnil, žena sred kleti s premogom (kamnitnim ogljem) zakuri, se z otročiči vred pri žerjavci nagreje in gre spat. Zaspala je, pa bi nikoli ne bila več vstala, ako bi k sreči sin ne bil iz jame domú prišel. Ker je vrata zaprte našel in se mu mati ni oglasila, hitro kovača pokliče, da naj vrate stere. Ko se vrata odpró in mrzla pa zdrava sapa v stanišče šine, se otroci brez drugega sredstva kmalo spet sčajmajo, žena pa tudi po kratkim drgnenjem zopet oživí. — Včeraj dobim po železnici iz Poljčan sod z 10 velikimi vedri vina; ker je mraz na 19 stopinj dospel, je vino od Stopric v strašni zimi peljano v sodu zmrznilo; jeli so obroči pokati, ker je led posodo začel razgnjati. Brž ukažem čepek izdreti, led prevertati in vino pretočiti, al zalibog! namesti 400 bokalov ga dobim le 230, 170 ga je šlo v led. Sreča, da srež ni po potu soda razgnal, in da ni vso vino šlo v zgubo. Čudim se le, da mož, ki z vinom barantá, ne vé, da se vino v mrazi pokvari *) in da ni prav, ako ga v taki zimi pošilja.

Od Kolpe. — Strašna zima rogovili pri nas že od novega leta. Kolpa je čez in čez z debelim ledom pokrita, da tudi ljudje hodijo pa tudi vozijo čez-njo. Nesreče se dozdaj še nobene ni pripetilo. Pri Dragatušu so neki dva človeka dobili v snegu zmrznjena, toda še o pravem času in oteli so jima življenje. Čudno je le to, da se enacih nesreč ne zgodí več, ker ljudstvo je ubožno, slabo spravljeno in večkrat lačno kot sito. Pravijo stari ljudje, da kadar zmrzne Kolpa, zmrzne i trtje. Bog ne daj tega, ker ljudém že zdaj pomanjkuje kruha, že zdaj na prihodnjo kapljico dolg delajo. Če trta pozebe, bomo pač morali s prorokom Jeremijem plakati: „vse ljudstvo zdihuje in išče kruha.“ S tem, kar so jeseni dali vinogradi, še starih dolžnikov niso ljudje

*) Ali pa mož misli, da je njegovo vino le sam vinski cvet (špirit) brez vode, kterega mraz ne stisne? Skladavec.

potolažili — nekteri imajo še nekoliko vina, pa živega krsta ni, da bi vprašal za-nj. Žito (proso) se je zavolj suše jako slabo obneslo, pa vendar je to in zelje podlaga tukajšnega življenja. Mnogo družin je, ki kmali ne bodo imele ni žita niti zelja. Že zdaj kupujejo žito po tri goldinarje vagán. Pa morate pomisliti, da naše proso ni podobno prosu, ampak je sam bar i drugi plevél: to pa zato, ker proso sejejo strašno gosto in ga nič ne oplevejo in to spet zato, da je bolja krma. Vendar bi bili ljudje veseli in hvaležni, da imajo vsaj tega bara dovelj. Vkljub tej revi in stiski ne čuješ našega kmeta druzega, kakor pohlevno zdihniti: „Bogu fala!“ V Beču se, kakor smo v časnikih brali, sicer trdi, da izvirajo rubežni na Kranjskem zgolj od privatnih, — mogoče, da je temu taka drugod; pri nas na metliškem ne. Se vé, kadar pridejo rubljuvat, tekajo ljudje od nemila do nedraga, da dobé krajcarjev, ki jih imajo odrajtati. Če jih potlej zgrabi tisti, ki so mu v zadregi prišli v kremplje, je ta rubežin res privatna — al od kod izvira? Revščina belih Kranjcev zaslužuje po vsi pravici ljubeznjive pozornosti tistih gospodov, ki sedé v imenu revnih kmetov pri zelenih mizah. Nesebičnega človeka mora srce boleti, ako vidi, kako pogosto da se rubljuje ubožni kmet; vendar je to pri zadnjih okoliščinah še očitna dobrota. Kako to, se bo čudil morda kdo? Resnično! Revščina in še druge reči so naše kmete naredile tako tope, tako lahkomiselne, da ne mislijo dalj, kakor od danes do jutri. Če bi davkarji pustili našega kmeta več let v miru, bi ga nabrani dolg gotovo in popolnoma zatrl, da bi ga morali iz hiše iztirati; tako pa vendar rubljene reči pozabi, dasiravno težko, in dasitudi nekoliko „pomaterasa“, ostane vendar v svoji koči. — Otroci v viniški fari bolehajo pogosto za dobrcem (friesel-scharlach).

Iz Pazna. *(Hvala in zahvala.)* Namesti starih orgelj v naši samostanski cerkvi smo si nove omislili. Slavni mojster Franc Dev jih je napravil; reči moramo, da delo mojstra hvali. Hvala tedaj njemu, zahvala presrčna pa tudi vsem dobrotnikom istrijanske, goriške in kranjske dežele, kteri so milostno pripomogli, da se je to delo zvršilo.

Iz Kranja. 23. jan. V nedeljo ob 7. uri zvečer obhajamo v čitavnici naši s slovesno besedo rojstni dan V. Vodnika, razun tega pa tudi prvo obletnico čitavnice naše. Vabimo uljudno k tej slovesnosti vse slovenske rodoljube. Odbor čitavnice.

Iz Ljubljane. V četrtek je bil mesečni zbor mestnega odbora. Razprava je bila danes le o dnarstvenih zadevah. Blumauerju se je skor enoglasno odpisal stari dolg; gosp. Nušaku se je soglasno nekoliko premenilo pismo, po kterem je kupil mestno zemljišče, da napravi štale za vojaške konje; c. kr. vojakom se dovoli soglasno, da pasji davek odrajtujejo vsake kvatre naprej; hčerama rajncega mestnega dnarničarja Ekelna se po večini glasov dovoli miloščina po 50 gold. na leto; 3 mestnim služabnikom se dovoli nekolikšen dar, vsem drugim pa ne. Gosp. odbornik Šventner se kot mesten ubožničar pritoži, da siromak more preveč od Poncija do Pilata hoditi, predno v mestni kasi prejme svojo milošnjo; g. županu kot predstojniku ubožnice, se je sporočilo, naj odpravi nepotrebne ovinke. — Vabilu k današnji seji so bile odbornikom priložene vodila, kako naj se odrajtuje pasji davek. Mestna gosposka bo oklicala čas, doklej naj se odrajta davek (po 2 fl.) za celo leto naprej; kdor psa zatají, plača povrh še 2 fl. kazni. Druga doklada vabíl je bila izpisek mestne kase od 11. do 17. dne t. m. V tem spisku stoji, da je imela mestna kasa premoženja ta čas 12.312 gold. 54 kr., namreč obligacij za 10.906 gold., gotovine 1.406 gold. 54 kr. Al ta izpisek se lepše bere kakor je v resnici, zakaj one obligacije z 10.906 gold. imenske veljave so v hranilnici zastavljene za dolg mestni, ki iznaša 5000 gold. Dolgovi pa še nikoli niso bili premoženje!

— Sejm ljubljanski v pondeljek je bil za govejo živino zopet prvi čez leto in dan. Prignali so sila veliko živine, pa večidel slabo rejene, še bolj pa po bedrih umazane; kakih 10 košev gnoja bi se bilo lahko ostrgalo ž njih! Ako bi blatna skorja bila ščit proti kugi, na bedrih, primaruha! ji ne pridêre v život.

— Prečastiti naš rojak, misijonar v Ameriki, gosp. Pirc, kteri je naši sadjoreji prvi krepki pogon dal, je prišel unidan v Ljubljano, da bi dobil duhovne in materijalne pomoči za misijonstvo svoje, ktero že opravlja 28 let in kamor se zopet vrne. Starček pri 78 letih je še tako trden, da si je upal dolgo pot iz severne Amerike nastopiti v domovino svojo. V nedeljo je pridigoval slovenski pri frančiškanih.

— V četrtek je bila končna obravnava tiskarne pravde zoper g. Miroslava Vilharja, vrednika bivšega „Napreja“ in faktorja Egerčine tiskarnice gosp. Antona Kleina zavoljo sestavka „o narodnih mejah“. C. k. državni pravdnik je bil g. dr. žl. Lehmann, sodnikom: gosp. Schmidtu in gosp. Zajcu je predsedoval gospod žl. Vest; gosp. Vilharja je zagovarjal gosp. dr. žl. Jul. Wurzbach, gosp. Klein-a pa gosp. dr. Zupančić. Zatoženec in zagovornik njegov dr. Wurzbach sta zahtevala drugih sodnikov namesti omenjenih, ki so tudi v prvi Vilharjevi tožbi sodili; al predsedništvo c. kr. deželne sodnije ni dovolilo. Pravda je trpela celi dan; sam zagovor izvrstnega advokata dr. Wurzbach-a je trpel čez 3 ure; drugi dan še le je bila sodba oklicana, po kteri je g. Klein zavoljo pomanjkanja dokazov oprosten bil kazni, g. Vilhar pa zavoljo hudodelstva motenja javnega mirú in reda obsojen na 6 tednov v prosto ječo, poostreno vsaki teden z enkratnim postom, 300 fl. pa mu vrh tega še kavcije zapade. Zagovornik je v imenu obsojenca pri tej priči napovedal pritožbo do c. k. deželne nadsodnije.

— V nedeljo je zopet prav živo in veselo bilo v čitavnici. Veselica se je začela z Jelenovim korom: „Od Save pridemo“, ki ga je 26 učencev Fabijanovih pelo tako dobro, da so morali ga dvakrat peti. To je bila prva očitna poskušnja mladih pevcev, ki se še le dobra dva mesca učijo petja, pa so pokazali, da so marljivo napredovali; učitelju gosp. Fabijanu pa gré čast in hvala, da jih je v kratkem času tako izuril, da so lepi njih glasovi že doneli po sekiricah umetne glasbe. Le tako naprej! Po pesmi je sledilo zanimivo in z veliko pohvalo sprejeto berilo gosp. dr. Etbina Costata: „kaj je zgodovina v obče, in kako naj se piše zgodovina.“ Končavši svoj govor je opomnil družbo, da ravno zdaj obhaja čitavnica celovška svojo prvo besedo. Ni mu bilo treba dvakrat reči, naj jo tudi vès zbor zdaj pozdravi, kakor jo je pozdravil odbor že zjutraj po telegramu, in po vsi naši čitavnici se je razlegalo „živila čitavnica celovška!“ — Potem pa je mladi svet rajati začel, in rajal je, dokler ni bilo pri kraji, kar veleva plesa ostri zakonik.

— Na svečnice večer, 2. febr., pa bo še le pravi „veliki dan“ za čitavnico našo. Navada je, kar čitavnice stojijo, da se obhaja spomin moža, ki je prvi budil slovenski rod iz duševnega spanja — Valentina Vodnika. Ta spomin bo obhajala zopet čitavnica naša z veliko slovesnostjo, ne toliko v unanjem lišpu, kakor z duševnimi darovi notranje vrednosti — pokazala bode manom Vodnikovim, kaj zmore zdaj že Slovenec v lepoznanstvu besede, pesmi in glasbe. Vabila grejo tedaj že te dni do vseh tukajšnih in unanjih udov, pa tudi čitavnicam drugim in družbam narodnim. Al, kar še ni bilo drugikrat, se bo po željah

mnogih družbenikov zgodilo ta večer prvikrat, da namreč vsak ud bode smel pripeljati k tej veselici kakega, sicer za vpeljanje v čitavnico sposobnega gosta. Ker pa so po sklepu odborovem dohodki te veselice namenjeni gosp. glasovodju čitavničnemu, plača ta večer vsak gospod, bodi si ud ali gost, 1 gold., vsaka gospá in gospodičina pa 50 krajc. vstopnine. Vstopnice se bojo že v saboto dobivale pri gosp. trgovcu Fr. Kadivniku, dnarničarju čitavničnem, ki ima svojo štacuno pod Trančo, ali pa na večer 2. sveč. pri kasi. Plačilo, ktero presega odločeno vstopnino, potrjuje g. dnarničar s posebnim listom. Začne se pa ta veselica že ob 7. uri zvečer. Evo program besede: 1) Deklamacija v spomin Valentinu Vodniku. 2) Zdrava Marija! Molitev, zložil Vaclav Prokeš, poje prvtkrat združeni kor gospá, gospodičin in gospodov. 3) Fantazija na goslih iz spevoigre Verditove „Nabucco“, zložil D. Alard. 4) Samogovor Ivane v 4. djanji „Device orleanske“, spremljan z muziko; poslovenil J. Koseski. 5) Idylle, samoigra na violončelu, zložil Henrik Röver. 6) Kdo je mar? Kor, besede Koseskega, napev dr. Benj. Ipavca, zraven Mašekovega poslavljen po pražkih umetnikih. — Po besedi veliki ples.

— Kmali pride na svetlo drugi natis P. Kozlerjevega „Zemljovida slovenske zemlje“, na več krajih pomnožen, vzlasti na koroški strani; tudi železnice bojo na njem zaznamovane itd.

— Pesmi g. Šimna Jenko-ta pridejo kmali na svitlo; Giontini je prevzel zalogo.

— Dosihmal šolska mladína ni še imela v svoji pratiki takega praznika, kakoršnega je praznovala v sredo: ledeni zimi na čast gimnazija ni imela šole! Okna in vrata so v nekterih sobah tako za nič, da brez škode ni moči strpeti mraza. Al to ni čudo, ker že veliko veliko let se ni popravilo nič. Prerajtani so zdaj stroški za popravke šolskega poslopja nad 20000 gold. Ta številka pač bolj kakor vsaka beseda pričuje zanikernost preteklih let! Prepričani smo, da sedanji c. k. deželni načelnik bode konec storil tej zanikernosti, ki je od leta do leta odlašala popravke.

— (*Odprto pisemce „Novicam“.*) Čeravno se skladamo s predlogom, ki smo ga zastran volitev v kupčijsko in obrtnijsko zbornico ljubljansko brali v poslednjem Vašem listu, in gosp. Potočnika v Kropi tudi mi zlo spoštujemo, bomo vendar, da se breme zastopništva fužinskega enkrat na druge rame položí, volili tabart za zastopnika rudarstva gosp. fužinarja Janeza Tomana, brata dr. Tomanovega. Naj, če naša volitev obveljá, tudi on enkrat poskusi zagovornik biti rudarstvu našemu. Ker o ustavnih zadevah more vsakdo odkritosrčno reči svoje mnenje, bote menda te vrstice rade vzele v svoj list. *)

Nekteri prijatli rudarstva.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

V državnem zboru je zbornica poslancev (z 65 glasovi proti 54) sklenila postavo, po kteri se bo pobiral nov davek — obílnína, to je, davek za stvari, ki niso prav potrebne. Precej hud vihar je bil o tej zbornici zavolj 525000 gold., ki jih je ministerstvo terjalo, da s tem dnarjem podpira take časnike, kteri pišejo za vlado itd. Nekteri govorniki so se ustavljali tem stroškom; naposled jih je večina vendar dovolila. Največ govoríce pa je zdaj o tem, ali bo zbornica dovolila, da ministerstvo na posodo vzame 10 milijonov za armado, ki je šla v Schleswig-Holstein. To stvar pretresa zdaj dnarni odsek, in v četrtek ali petek pride v sklep celi zbornici. Kakor se sliši bode huda borba, ker mnogo poslancev nikakor ni zadovoljno s postopanjem vlade v tej zadevi, po kterem se ne zadostuje terjatvam nemškega naroda. Sliši se, da le še to reč in pa državni stroškovnik bode izgotovil državni zbor, potem pa gre domú; deželni zbori se utegnejo tedaj začeti že v drugi polovici prihodnjega mesca. — Nj. Veličanstvo cesar je dovolilo, da armada, ki je šla v Schleswig-Holstein, dobiva od 1. svečana plača tako, kakor da bi bila v vojski. — Poveljnik armade na Laškem vitez Benedek se je 23. t. m. iz Dunaja povrnil v Verono. — Za gotovo se trdi, da čeravno so pretekle tri leta, vendar ne bo letos novih volitev za srenjske odbore, ter bojo še le tadaj, ko nova srenjska postava zadobi veljavo. — Goveja kuga se je tako vtepla na Dunaj, da se je ne morejo znebiti; na Dunaji in doljni Avstrii je poginilo dosihmal 2161 goved. — V Gradcu in okolici njeni so polovili v kratkem času 7000 mačk; upravniki iz Angležkega nakupujejo mačkine kože, posebno črne. — V Varaždinu je 10. t. m. pogorela smotkarnica (fabrika za cigare); škoda je velika. — Po višem ukazu imajo c. k. više sodnije v Pragi in Brni, pa tudi vse nižje sodnije vloge reševati v nenemškem jeziku, ako se jim podajo v nenemškem. — Mestni župan pražki dr. Belsky je izvoljen za namestnika deželnega maršala. — Tudi na Českem imajo zimo, da že mnogo let ne tako hude; 16. t. m. je peljala s svojim konjičem neka mlekarca iz bližne okolice mleka v Prago; pri odhodu od doma, da se ogreje, pije nekoliko žganja; mož jo odene celó s pernico; al reva medpotoma zaspí in ko jo pripelje konjiček do mavte, jo najdejo zmrzneno na vozu. — Zastran Ogerskega, ktero je še zmiraj v izvanrednem stanu, se zdaj tole govorí: Mesca aprila se bode sklical deželni zbor; predložila se mu bota oktoberski diplom in februarski patent; ako se kaže, da je večina zoper, bo vlada razpustila zbor, in razpisale se bojo kar naravnost volitve za državni zbor dunajski. — Vprašali nas bojo bravci: kako je že s homatijami na Nemškem. Odgovor: vse je še temno in negotovo; čakati je, kaj bo potem, ko bote avstrijanska in pruska armada prišle do meje danske — do Eidera, kar se utegne zgoditi do 6. svečana. Glas je počil, da se je danska vlada pogovorila s prusko, avstrijansko, angležko in rusko tako, da deželi Schleswig-Holstein ostanete v osebni zvezi z Danijo, to je, samostojne bote, al danski kralj je tudi njuni kralj. Javalne bojo Nemci s tem zadovoljni, pa tudi večina nemških vlad ne, ki so v nemškem bundu; pa kaj — nemški bund je že tako mrtva stvar, kakor Angleži pravijo. Cesar Napoleon še zmiraj ne reče ne bev ne mev, in le čaka, kaj bode. — Sila veliko ima tudi pruska vlada trpeti zavoljo nenemškega postopanja o Schleswig-Holsteinu. Zbornica ji je z 275 glasovi zoper 51 odbila vseh 12 milijonov, ki jih vlada zahteva za armado. — „Gen. Kor.“ piše, da se na Ruskem delajo velike priprave za vojsko, ktere se nadjajo spomladi, in da se nektere krdela pomikajo do bregov črnega morja, ker tudi na Turškem utegne se plamen vojske uneti.

*) Zakaj neki ne? Sej ne žali Vaš predlog nikogar; odkritosrčna beseda je, kakor se spodobi ustavnim poštenjakom. Brž ko ne bode spoštovanemu gosp. Potočniku samemu prav, ako namesto njega volite vrlega g. Jan. Tomana. Vred.

Kursi na Dunaji 26. januarja.

5 % metaliki 72 fl. 20 kr.	Ažijo srebra 26 fl. — kr.
Narodno posojilo 80 fl. 15 kr.	Cekini 5 fl. 77 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.